

Bierne i gamle danske love



Version 1.4 - 09.03.2007

Indledning

Bierne har haft meget stor ernæringsmæssig og økonomisk betydning i **oldtiden** og i **middelalderen**. At det er tilfældet fremgår af at der er paragraffer om bier, biavl og løse sværme i nogle af de gamle danske landskabslove, i Skånske Lov og i Jyske Lov - og i Danske Lov.

Som det kan ses i Gunnar Thygesens transskription af en bog om bier - der blev udgivet i København i **1634**, dvs. i renæssancen - har gamle romerske forfattere som Plinius skrevet om bier og biavl.

Ludvig Holberg fandt bierne særdeles interessante, ikke mindst som studieobjekt i forbindelse med hans diskussion af forskellen på mennesker og dyr. Denne diskussion havde betydning for hans forståelse af natur- og folkeretten (se nærmere i: [Om Holbergs Naturret](#)). Han skrev bl.a. en fabel og en epistel om bierne.

Nedenfor følger uddrag af [Skånske Lov](#) og af [Danske Lov](#) - endvidere er der et link til en udgave af [Jyske Lov](#).

Bjørn Andersen, 23.1.2006

Skånske Lov

Teksten gengives som man skrev på Skånske Lovs tid, dvs. i begyndelsen af 1200-tallet. Dén udgave man kender er ikke en officiel udgave, men en privat håndskrevet udgave. Teksten er ikke så svær at læse, hvis man ellers gør det langsomt.

Nogle eksempler: *j* i begyndelsen af første paragraf er *i* (læg mærke til i hvilke situationer der skrives *j* og i hvilke *i*). *hægnathe* skriver man i dag: *hegnede*, *scog* er *skov* (bemærk udviklingen fra -g til -v) og *vta* betyder *uden* (bemærk udviklingen fra -t- til -d- (endda ikke hårdt, men blødt d)).

Når man har øvet sig lidt, vil man opdage at der ganske vist er brugt lidt andre tegn dengang, men at der alligevel er påfaldende stor lighed mellem sproget dengang og nu. Dvs. når vi holder os til det *skrevne* sprog. Der er trods alt gået omkring 800 år.

Når det drejer sig om *talt* sprog har der været større forskelle. Generelt kan man formode at udtalen dengang har været i større overensstemmelse med skrivemåden end den er i dag.

eth = *ed* (også i udgaven: *tolvmands ed*) havde overordentlig stor betydning i dén tids sædvaneret. Man kan læse om ed mange steder, bl.a. i en bogudgave om Jyske Lov, se længere nede. Ed'en findes i meget beskåret udgave i Danske Lov og genfindes - i det mindste momentvis - endog i nutidig retspraksis.

[195] Vm bi.

Fylgir man biswærme sinum j hægnathe scoge annars mans. Sigi til hinum ær scog á. oc hafui halft hvær therra. Wil hin ær scog á æy lata høgga træ sith. tha late hin sithia bi quar. ællar han taki bort scatha løst hinum ær scog á. Fællir han træ vtan hans lof ær scog á bôte hanum thre marc. eller dyli mæth tyltar eth.

[196]

Taker hin bi bort ær scog á. oc træ. fari hin æftir ær bi atte. oc tacføre bi sin. oc løse fore thiuf stolet. ællar fore rantakit. mæth siata mans eth. ællar hin wæri fore hema føth. mæth twiggia manna vithni oc tyltar eth.

[197] Vm man søker bj i annars mans scoge.

Søker man bi j annars mans hægnathe scoge. oc hittir. sigi til hinum ær scog á. oc hafui halft hvær therra. Sigir hin ær scog á. at han hitti fœrra. wære fore hinum mæth thrithia mans eth. Hittir man bi j hægnathe scoge ofna quist. ællar ofna iortho. taki bort hinum scatha løst. ær scog á. oc sæli ængin log fore. at han tok them thæthan bort. oc æy bætær.

[198] Vm bi flygha ofna annars manzs hus.

Flyga bj ofna hus annars mans. oc fylgir man. oc vil hin sigia ær hus á. at the æra hans bj. witi thæt mæth thrithia mans eth. Kallar man æy sin wara. thæn ær hus á. Witi hin ær fylgir oc mæth thrithia mans eth. oc taka bj sin bort swa at hinum ær scatha løst. ær hus á. oc ey ællar.

[199 findes tilsyneladende ikke, eller er oversprunget]

[200] oc vm bi

Falla bj ofna annars mans bj. oc bryta them til døtha. tha bæri samman them. the ær bj ægo. um them thickir swa. oc wilia the swa. bathe ær bj ægo.

Wilia the æy samman bæra. oc dyl hin ær sac var gifuin. at hins annars bj fingiu æy scatha af hans bium. sæli hinum swa log fore sum wirthning ær ofna bium hans. Gar hin vithir summan scatha hans. oc summan dyl han. gialde thæt han gar vithær. oc sæli swa log fore hint ær han dyl. sum æftir ær af wirthning hins ær scatha fic.

Ovenstående følger Nelly Uldaler's og Gerd Wellejus' transskription som den er trykt i »*Gammeldansk Læsebog*« (udgivet af Københavns Universitet i 1968), s. 35-36. Hvis der er nogen der gør berettiget indsigelse mod gengivelsen på denne internetside, vil afsnittet straks blive slettet og erstattet med en henvisning til bogudgaven.

Teksten gengives *uden* udgiverens markeringer af problemer i transskriptionen og uden markeringer af sideskift i håndskriftet, så filologisk interesserede henvises derfor til læsebogen. Her kan man i øvrigt finde afsnit om tilsvarende emner, såsom om hugst i skov og om retsforholdene vedrørende fiskeruser.

Jyske Lov fandtes tidligere på adressen:

<http://www.kb.dk/elib/mss/holmiensis/>

Nu på: <http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/41/>

Her er der

en **fotografisk gengivelse** af hele håndskriftet (som kaldes *Codex Holmiensis C 37*)

Derimod synes følgende at være forsvundet: en **oversigt over indholdet**

og

en **transskribering**.

Paragrafferne om bierne findes i:

3. bog § 38+39: Om bier + Hvis en mands bier jager en anden mands bier op.

3. bog § 40: Hvis en mand finder bier.

3. bog § 40 slutningen - § 41: Hvis en mand tager en anden mands bier med magt eller stjæler dem.

Paragrafferne står midt mellem en paragraf om at blive såret i horeseng og om at afgive ed på en andens vegne.

§ 38 følger nedenfor som et eksempel på den nutidige transskription; den er udarbejdet af Erik Kromann og Stig Iuul og - på enkelte punkter - korrigeret sprogligt af 1991-udgiverne, se henvisningen nedenfor.

Den, som har bier, skal selv vogte dem med hegn, så at anden mands kvæg ikke kan kaste dem ned eller ødelægge dem, men er hegnet så lavt, at en anden mands kvæg kan gå ind i bigården og ødelægge dem, kan han bebrejde sig selv det og får ingen bøde. Men bliver en mands kvæg stukket ihjel uden for en mands bigård, skal ejeren af bierne ikke bøde derfor. Men bliver det stukket ihjel i bigården, skal ejeren af bierne erstatte efter skadens størrelse, fordi han ikke havde lovligt hegn.

Der henvises til flg. meget vigtige bog hvor der fortælles nærmere om Jyske Lov og om tiden, personerne og en række historiske temaer. Lovteksten er optrykt i bogen i ovennævnte transskription:

Ole Fenger og Chr. R. Jansen (red.): »*Jydske Lov. 750 år*«. Udgiverselskabet ved Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg 1991. 312 sider. - Med bidrag af Ole Fenger, Stig Jørgensen, Michael H. Gelting, Helge Paludan, Erik Ulsig, Ole Degn, Chr. R. Jansen, Allan Karker, Grith Lerche, Erik Oksbjerg, Hans Chr. Bjerg, Hans Krongaard Kristensen, Jens Vellev, Ditlev Tamm, og Poul Erik Olsen.

Danske Lov

Af: 5' bog

5-9-6

Hitte mand Bier i Skov, eller Mark, eller paa Kirkegaard, og ingen følger dem, da høre de hannem til; Tj saa snart som Bier flye af Ejermandens Øjesyn, da maa hand tage dem, som dem først finder, dog hannem skadisløs, som Stædet tilkommer, hvor Bierne tagis.

Af: 5' Bog, forts.

XIII. Cap:

Om Bier og vilde Dyr.

1. Art: [5-13-1]

Hvo som Bier haver, hand skal selv vogte dem med Gierde, saa at anden Mands Fæ kunde dem ej nedkaste og spilde. End er Gierdet saa lavt, at anden Mands Fæ kand gange i Gaard og spilde dem, vide sig det selv, og fange ej anden Bod.

2. [5-13-2]

End vorder nogen Mands Fæ stunget til Døde uden for Mandens Biegaard, da bøde hand ikke derfor, der Bierne ejer.

3. [5-13-3]

End vorder det stunget ihjel i Biegaarden, da gielde hand Skaden, der Bierne ejer, fordj hand hafde ej lovlig Lukke om sine Bier.

4. [5-13-4]

Følger een Mands Bier anden Mands op, da skal den, som ejer de Bier, der opflye, med andre Naboer byde den anden Ejer Fællig til paa samtlig Bier; Vil hand ej det antage, og forkomme de Bier siden de andre, da tage hand Skade for Hiemgiæld.

5. [5-13-5]

End flye nogen Mands Bier fra hannem, og hand følger dem af sin egen Gaard til Sæde i anden Mands Skov og Træ, da skal hand sige hannem til, som Skoven ejer, og kand hand dennem saa udfange, at hand ej fordærver hans Træ, da tage hand sine Bier. Det samme er og, om de flye paa anden Mands Huus.

6. [5-13-6]

End siger hand, der Træet, eller Huset, ejer, at Bierne ere hans egne og fra hannem fløjne, da bør hand det lovligen at bevise.

7. [5-13-7]

End begær hand, som Træet eller Huset ejer, at den, som vil Bierne sig tilholde, skal med Eed bekræfte, at de ere hans egne, og hand dennem fulte, da bør hand derpaa at gjøre sin Eed.

8. [5-13-8]

Vil Bonden, som Træet ejer, ej fælde sit Træ, da stande Træet, og hand være Ejermannd til Bierne, der dennem ejer, og, naar Træet fældis, have baade Honning og Bierne.

9. [5-13-9]

Tager den, der Skoven tilhører, Bierne bort, da er det Tyverj, eller Ran. Det samme er og, om anden Mand tager dem bort; Dog skal hand, der ejer Bierne, sette Merke paa Træet, indtil det vorder hugget.

10. [5-13-10]

Føder mand vilde Dyr op, som Ulve- eller Bjørne-Hvalpe, og de vorde løse, og anden Mand dræber dem, da bøder hand ikke derfor. End i Bondens Hævd maa de ikke dræbis, uden det skeer til at frelse sig selv, om de ville gjøre Skade.

Af: 6' Bog

4. [6-14-4]

Far mand i anden Mands Biegaard, og tager Bier og fører bort, og dræber dem, og tager Honning bort, da er det Herverk.

Paragrafferne er citeret fra »*Danske Lov af 1683 i digital udgave*«, se nærmere på:
<http://bjoerna.dk/DanskeLov/index.htm>.

Til den digitale udgave hører et hæfte der oplyser om lovens forhistorie, om tiden den blev skrevet i og om nogle af de mest centrale af de personer der var inddraget i udarbejdelsen eller som havde betydning for den.

[Karl Peder Pedersen's anmeldelse af udgaven kan læses her](#) [klik]

Artikler om bier og biavl i middelalderen og renæssancen - og på Holberg's tid



Honningbi besøger en hjulkrone. Foto: BA, 2006. Gunnar Thygesen skriver: Hjulkronen er en fremragende biplante med pollen og nektar fra forsommeren til frosten sætter en stopper.

- 1) [Bierne i gamle danske love: Skånske Lov \[beg. af 1200-tallet\]. Jyske Lov \[1241\]. Danske Lov \[1683\]](#)
- 2) [Magister Niels Michelsen Aalborg](#). Biografisk artikel af H.F. Rørdam [1887].
- 3) [Magister Niels Michelsen Aalborg: Om bier](#) [1634] [med latinsk skrift, med gotisk skrift og som hæfte i A6 ved Gunnar Thygesen].
- 4) [Magister Niels Michelsen Aalborg: Om bier](#) [1634] [moderniseret udgave på basis af Gunnar Thygesen's transskribering].
- 5) [Hans Herwigk: En nyttig Bog om Bier](#) [1649], PDF-udgave [12 MB]. [Udgaven er produceret på basis af Gunnar Thygesen's transskribering].
- 6) [Ludvig Holberg om bierne: En fabel, en epistel og et afsnit i 'Naturretten'](#) [1751, 1748, 1750] • Se evt. også: holberg.nu.
- 7) [Biografiske artikler om Esaias Fleischer](#) der i 1777 udgav skriftet »Udførlig Afhandling om Bier«.
- 8) [Avisartikler om bi-avl fra 1779](#) [med latinsk skrift ved Gunnar Thygesen].

Gunnar Thygesen, se: <http://bjoerna.net/bier/Gunnar-Thygesen.htm>

Alt ovennævnte må citeres og kopieres til privat brug og til undervisningsbrug hvis der henvises til dén eller de internetsider der kopieres fra.
Anvendelse til kommercielle formål kræver at der er indgået en forudgående skriftlig aftale. Kontakt post@bjoerna.dk herom.

Teksterne 1), 2) og 6) er behandlet digitalt (OCR-behandlet) af Bjørn Andersen, <http://bjoerna.dk>.

Kommentarer og spørgsmål kan sendes til: post@bjoerna.dk.